

UNIWERSALNE PROJEKTOWANIE i DOSTĘPNOŚĆ

w dokumentach i działaniach
ONZ, Rady Europy i Unii Europejskiej

27 października 2010 roku

Alina Wojtowicz-Pomierna

Zastępca Dyrektora

Biura Pełnomocnika Rządu do Spraw Osób Niepełnosprawnych, MPiPS

Dlaczego projektowanie uniwersalne ?

Dokumenty międzynarodowe odnoszące się do kwestii niepełnosprawności :

Wspólny mianownik:

Równe prawa, równość szans, równoprawne uczestnictwo

Warunek:

Dostępność

Metoda:

Projektowanie uniwersalne (projektowanie dla wszystkich, projektowanie włączające)

Deklaracja Sztokholmska EIDD

- Projektowanie dla wszystkich jest projektowaniem biorącym pod uwagę różnorodność potrzeb ludzkich, uczestniczenie w życiu społecznym i równouprawnienie

Cel:

- Stworzenie wszystkim ludziom równych szans udziału we wszystkich dziedzinach życia

Sposób:

(...)architektura, przedmioty codziennego użytku, usługi, kultura i informacja (...) wszystko co jest wyprodukowane przez ludzi i dla ludzi - musi być dostępne i przystosowane dla każdej osoby w naszym społeczeństwie z możliwością adaptacji do zmian jakie z czasem następują u każdego człowieka.

Uniwersalne projektowanie jako koncepcja

- **Uwzględnia**
 - Różnorodność
 - Potrzeby użytkownika
 - Funkcjonalność
- **Jej zastosowanie**
 - Jest korzystne dla całego społeczeństwa
 - Sprawia, że środowisko tworzone przez nas jest dla nas przyjazne
 - Przeciwdziała powstawaniu nowych barier
 - Stanowi odpowiedź na podejście do niepełnosprawności jako efektu interakcji pomiędzy jednostką a otoczeniem

Konwencja NZ o prawach osób niepełnosprawnych

(przyjęta na 61-tej Sesji Zgromadzenia
Ogólnego Narodów Zjednoczonych w dniu 13 grudnia 2006 roku)

Cel

**promowanie, ochrona oraz umożliwienie
wszystkim osobom niepełnosprawnym
nieograniczonego korzystania z wszystkich
fundamentalnych swobód i praw człowieka,
oraz promowanie poszanowania dla ich
godności osobistej**

Konwencja NZ o prawach osób niepełnosprawnych Artykuł 2 Definicje

Uniwersalne projektowanie oznacza projektowanie produktów, środowiska, programów i usług w taki sposób, by były użyteczne dla wszystkich, w możliwie największym stopniu, bez potrzeby adaptacji lub specjalistycznego projektowania.

Uniwersalne projektowanie nie wyklucza pomocy technicznych dla szczególnych grup osób niepełnosprawnych, tam gdzie jest to potrzebne.

Konwencja NZ o prawach osób niepełnosprawnych

Artykuł 4 Ogólne zobowiązania lit f

Państwa Strony zobowiązują się do „**popierania badań i rozwoju oraz dostępności i korzystania z towarów, usług, wyposażenia i urządzeń uniwersalnie zaprojektowanych (...)** a także do popierania zasady **uniwersalnego projektowania** przy tworzeniu norm i wytycznych

Konwencja NZ o prawach osób niepełnosprawnych - Art. 9 Dostępność

(...)Państwa Strony podejmą odpowiednie środki w celu:

- zapewnienia osobom niepełnosprawnym, na równych zasadach, **dostępu do środowiska fizycznego, środków transportu, informacji i komunikacji**, w tym technologii i systemów informacyjnych i komunikacyjnych, a także do innych urządzeń i usług, powszechnie dostępnych lub powszechnie zapewnianych ...
- opracowywania, ogłaszania i monitorowania wdrażania **norm minimalnych i wytycznych** w sprawie dostępności urządzeń i usług ogólnie dostępnych lub powszechnie zapewnianych

Komunikat Komisji WE z 27 listopada 2007 roku

„Sytuacja osób niepełnosprawnych w Unii Europejskiej: Europejski Plan Działania na Lata 2008-2009”

/KOM(2007) 738 wersja ostateczna/

**Podsumowanie dokonań z lat 2006-2007 w zakresie m.in.
popierania dostępności dla osób niepełnosprawnych dóbr
i usług:**

- przyjęcie rozporządzenia nr 1107/2006 w sprawie praw osób niepełnosprawnych... **podróżujących drogą lotniczą** oraz włączenie postanowień odnoszących się do takich osób do rozporządzenia nr 1371/2007 dotyczącego praw i obowiązków **pasażerów w ruchu kolejowym**
- wspieranie projektów pilotażowych oraz badawczych w dziedzinie dostępności środowiska zabudowanego;

Dokumenty UE

- decyzja Rady z dnia 26 listopada 2009 r.
w sprawie zawarcia przez Wspólnotę
Europejską Konwencji Narodów
Zjednoczonych o prawach osób
niepełnosprawnych (Dz. Urz. UE L 23
z 27.01.2010, str. 35)

UE - Działania KE dotyczące osób niepełnosprawnych

- **Mandat standaryzacyjny 376** w sprawie europejskich **wymagań w zakresie dostępności** w odniesieniu do zamówień publicznych na produkty i usługi **w obszarze technologii informacyjnych i komunikacyjnych** uzgodniony został w grudniu 2005 roku i **formalnie zaakceptowany w połowie 2006 roku**, co umożliwiło rozpoczęcie prac w połowie 2007 roku. Mandat był przygotowany przez Komitet 98/34 (zajmujący się krajowymi regulacjami technicznymi) i skonsultowany z krajowymi organami ds. standaryzacji.
- Mandat upoważnia do prac nad standardami, ale nie zmienia to faktu, że standardy mogą być stosowane dobrowolnie.

UE - Działania KE dotyczące osób niepełnosprawnych

- W czerwcu 2008 roku uzgodniono mandat standaryzacyjny 420 ws. europejskich wymagań w zakresie dostępności w odniesieniu do zamówień publicznych na produkty i usługi w obszarze środowiska zabudowanego (umowa na pierwszą fazę mandatu została podpisana w grudniu 2009 roku; 26 maja 2010 roku odbyło się spotkanie warsztatowe otwierające realizację pierwszej fazy mandatu).
- Projekt raportu -przewidziany na wrzesień 2010 r.

UE - Działania KE dotyczące osób niepełnosprawnych

Zakończono prace w zakresie nowego mandatu standaryzacyjnego 473 ws. **zintegrowanego podejścia do dostępności** (*mainstreaming accessibility*) w odpowiednich działaniach standaryzacyjnych - zgodnie z zasadą „projektowania dla wszystkich” (*the Design for All approach* = **DFA**) lub uniwersalnego projektowania.

UE - Działania KE dotyczące osób niepełnosprawnych

Mandat 473:

- skierowany jest do europejskich organizacji standaryzacyjnych ESOs (tj.: CEN, CENELEC i ETSI).
- stanowi odpowiedź na wymóg art. 9 ust. 2 lit a) **UNCRPD**, zgodnie z którym Państwa-Strony konwencji mają podjąć odpowiednie środki **w celu opracowania, ogłoszenia i monitorowania wdrażania norm minimalnych i wytycznych w sprawie dostępności urządzeń i usług ogólnie dostępnych lub powszechnie zapewnianych.**

Celem nowego mandatu 473

jest zapewnienie, aby:

- program prac europejskich organizacji standaryzacyjnych w zakresie dostępności uwzględnił zasadę „projektowania dla wszystkich” (DFA) lub „uniwersalnego projektowania”,
- dokonano uaktualnienia standardów w obszarach priorytetowych,
- przyjęto nowe standardy dotyczące sposobu uwzględniania dostępności w procesach projektowania i produkcji wytwarzanych towarów oraz dostarczanych usług.

Rozpoczęcie prac określonych w Mandacie 473 planuje się na 2011 rok.

Obecne działania UE

- Na listopad 2010 roku przewidziano przedstawienie przez Komisję Europejską **Komunikatu w sprawie nowej europejskiej strategii w zakresie niepełnosprawności na lata 2010-2020**, która będzie wdrażana po zakończeniu realizacji obecnego Europejskiego Planu Działania (na lata 2004-2010) dotyczącego osób niepełnosprawnych.
- Jednym z priorytetowych obszarów działania strategii ma być **dostępność**

Dokumenty Rady Europy

- Zalecenie (Komitetu Ministrów Rady Europy) Nr R (92)6 w sprawie **spójnej polityki wobec osób niepełnosprawnych** (z 1992 roku)
- Rezolucja (Komitetu Ministrów Rady Europy) ResAP(2001)1 dotycząca **wprowadzania zasady uniwersalnego projektowania do programów nauczania wszystkich zawodów związanych z tworzeniem środowiska budowlanego** (z 15 lutego 2001 r.)

Dokumenty Rady Europy

- Zalecenie Komitetu Ministrów Rady Europy Rec(2006)5 dla państw członkowskich **„Plan działań Rady Europy w celu promocji praw i pełnego uczestnictwa osób niepełnosprawnych w społeczeństwie: podnoszenie jakości życia osób niepełnosprawnych w Europie w latach 2006-2015”** (z 6 kwietnia 2006 r.)
- Zalecenie Komitetu Ministrów Rady Europy CM/Rec(2009)8 dla państwa członkowskich **w sprawie osiągnięcia pełnego uczestnictwa poprzez uniwersalne projektowanie** (z 21 października 2010 r.),

Plan Działań Rady Europy dotyczący osób niepełnosprawnych na lata 2006-2015

Cele

- Dostarczenie praktycznych narzędzi dla budowania krajowych strategii pełnego uczestnictwa
- Zwrócenie uwagi na problemy grup osób niepełnosprawnych szczególnie zagrożonych wykluczeniem społecznym
- Zachęcenie państw członkowskich do zaspokajania potrzeb osób niepełnosprawnych poprzez wysokiej jakości usługi i odpowiednie łączenie istniejących środków

Plan Działań Rady Europy dotyczący osób niepełnosprawnych na lata 2006-2015

1.3:

„Dostępne, wolne od barier środowisko zabudowane zachęca do korzystania z jednakowych szans, niezależnego życia, aktywnego udziału w życiu społeczności lokalnej i ułatwia dostęp do zatrudnienia.

Stosowanie **zasady uniwersalnego projektowania** umożliwia kształtowanie środowiska dostępnego dla osób niepełnosprawnych i uniknięcie tworzenia nowych barier.”

Plan Działań Rady Europy dotyczący osób niepełnosprawnych na lata 2006-2015

1.5:

„Zgodnie z podstawowymi zasadami leżącymi u podstaw kierunków polityki i aspektów przekrojowych, głównymi elementami strategii wdrażania Planu Działań... są zasady **uniwersalnego projektowania**, jakość, szkolenie i podejście zintegrowane.

Stosowanie zasad **uniwersalnego projektowania** ma zasadnicze znaczenie dla zwiększenia dostępności środowiska i użyteczności produktów.”

Plan Działań Rady Europy dotyczący osób niepełnosprawnych na lata 2006-2015

- **3.3,. Kierunek działań nr 3: Informacja i komunikacja**
Cele
 - zapewnienie, aby osoby niepełnosprawne mogły poszukiwać, otrzymywać i przekazywać informacje na równi z innymi członkami społeczeństwa;
 - możliwie najlepsze wykorzystanie potencjału kryjącego się w nowych technologiach, w celu zwiększenia autonomii i współdziałania osób niepełnosprawnych we wszystkich dziedzinach życia.

Plan Działań Rady Europy dotyczący osób niepełnosprawnych na lata 2006-2015

3.3,. Kierunek działań nr 3: Informacja i komunikacja

„Dostęp do informacji i komunikacji jest głównym aspektem udziału w życiu społecznym.

Jeśli osoby niepełnosprawne mają aktywnie korzystać ze swoich praw i dokonywać wyboru co do sposobu życia, powinny mieć dostęp do informacji za pośrednictwem odpowiednich systemów komunikacji.”

;

Plan Działań Rady Europy dotyczący osób niepełnosprawnych na lata 2006-2015

3.3,. Kierunek działań nr 3: Informacja i komunikacja

Cel:

- Zapewnienie, by osoby niepełnosprawne mogły poszukiwać, otrzymywać i przekazywać informacje na równi z innymi członkami społeczeństwa;
- możliwie najlepsze wykorzystanie potencjału kryjącego się w nowych technologiach, w celu zwiększenia autonomii i współdziałania osób niepełnosprawnych we wszystkich dziedzinach życia

Działanie:

- promowanie zgodności z zasadami **uniwersalnego projektowania** (Universal Design), rozwoju wszelkich nowych technologii informacyjnych i komunikacyjnych;

Plan Działań Rady Europy dotyczący osób niepełnosprawnych na lata 2006-2015

3.6, kierunek nr 6: Środowisko zabudowane

Cel:

Stopniowe tworzenie środowiska dostępnego dla osób niepełnosprawnych poprzez stosowanie zasad **uniwersalnego projektowania**, dzięki czemu można uniknąć tworzenia nowych barier.

Działanie:

Wdrożenie Rezolucji Komitetu Ministrów Rady Europy ResAP(2001)1 dotyczącej **wprowadzenia zasady uniwersalnego projektowania do programów nauczania wszystkich zawodów związanych z tworzeniem środowiska budowlanego.**

Plan Działań Rady Europy dotyczący osób niepełnosprawnych na lata 2006-2015

3.7. Kierunek działań nr 7: Transport

Promowanie wdrażania zasady uniwersalnego projektowania w sektorze transportu.

3.14. Kierunek działań nr 14: Badania i rozwój

Zachęcanie, aby wszelkie badania nad produktami uwzględniały zasady uniwersalnego projektowania;

Plan Działań Rady Europy dotyczący osób niepełnosprawnych na lata 2006-2015

5. Wdrażanie i dalsze działania

- Równość dostępu jest istotnym czynnikiem dla rozwoju w pełni zintegrowanego społeczeństwa. Projektowanie budynków, środowiska, produktów, komunikacji i systemów elektronicznych jest szczególnie ważne dla ułatwienia udziału i niezależności osób niepełnosprawnych we wszystkich aspektach życia.
- Uniwersalne Projektowanie (Universal Design) jest skutecznym sposobem na poprawę dostępności i jakości środowiska zabudowanego, usług i produktów. Skupia się ono na roli działań zapewniających właściwe projektowanie środowiska, budynków i produktów życia codziennego od początku zamiast ich adaptacji na późniejszym

Deklaracja Ministrów w sprawie osób niepełnosprawnych „Dążenie do pełnego uczestnictwa o. n. jako obywateli” (załącznik nr 1 do Planu Działań RE)

- „Uznajemy... (że):
27. konieczne jest dokonanie postępu w zakresie usuwania wszelkich barier i przyjęcie zasady **uniwersalnego projektowania** w celu przeciwdziałania powstawaniu nowych barier”
- „Zobowiązujemy się do:
32. zwiększania możliwości osób niepełnosprawnych w zakresie prowadzenia samodzielnego życia w danej społeczności poprzez stopniowe przyjmowanie... także zasady **uniwersalnego projektowania...**”.

Zalecenie Komitetu Ministrów Rady Europy CM/Rec(2009)8 dla państw członkowskich w sprawie osiągnięcia pełnego uczestnictwa poprzez uniwersalne projektowanie

- Państwa członkowskie powinny m.in.:
 - uznać i uwzględniać zasady uniwersalnego projektowania (UD) w swoich politykach, legislacji i praktyce (aby nie tworzyć nowych barier dla osób niepełnosprawnych),
 - stworzyć ramy dla wdrażania UD - poprzez przyjęcie środków legislacyjnych,
 - promować stosowanie UD dla wdrażania Planu Działania RE /zawartego w **Zaleceniu Komitetu Ministrów RE Rec(2006)5**

Deklaracja Sztokholmska EIDD

Dobre projektowanie
umożliwia,
złe projektowanie
ogranicza